

VI

O RAZVOJU IN NEKATERIH POSEBNOSTIH AVSKE GOVORICE

Na zahodnem pobočju Banjške planote leži tik nad soško strugo starinska vas, ki ji domačini pravijo *Auč* (*u Aučŕ, z Auča; Aučŕŕŕ, áušŕŕŕ*), mi pa jo poznamo pod spačenim imenom *Avče* (v *Avčah, z Avč*). Tja me je pred leti zaneslo delo za Lingvistični atlas Slovenije. Že v Ročinju tostran Soče so me domačini opozorili na to, da njihovi sosedge Avčani onstran Soče precej drugače govorijo kot Ročinjci, čeprav so oddaljeni samo streljaj in jih loči le ozko soško korito. Seveda sem se proučevanja avške govornice lotil s tem večjim zanimanjem. Znano je namreč, da preprosti ljudje pri presojanju sosednje govornice nimajo vedno pravih kriterijev, ampak se le preradi zataknejo na manjših melodično-kvantitetnih in leksikalnih razlikah, kajti zanje je pri presoji odločilen površen akustičen vtis, ne pa glasovno-morfološki razvoj in struktura govora. Za kvalitetne razlike v vokalizmu navadno nimajo mnogo smisla. Melodične posebnosti pa so končno lastne vsaki, še tako blizki vasi. Zato po svojih izkušnjah takim oznakam navadno ne pripisujem velikega pomena. Ko pa sem v Avčah začel stikati za govornimi posebnostmi — okoli mene se je zbralo več mlajših in starejših domačinov, ki so začudeno in omalovažujoče hkrati spremljali moja vprašanja — sem se prepričal, da moram to pot dati Ročinjcem prav. Res je, kar so zatrjevali, med ročinjsko in avško govornico so pomembne razlike, ki ne zadevajo samo melodije in kvantitete, temveč tudi glasovno strukturo in v novejšem času splošno razvojno usmerjenost. Vendar moram to svojo trditev vsaj delno popraviti: v neki starejši dobi sta se ročinjska in avška govornica razvijali paralelno. V tistem času sta Avče in Ročinj jezikovno utripala tako kot sosednji beneški govori, ker sta bila verjetno z Benečijo tudi upravno-politično in socialno povezana. V tistih starih časih med Ročinjem in Avčami še ni bilo govornih razlik, oziroma so bile tako majhne, da jih je uho komajda utegnilo zaznati. Nekako tako so govorili takrat še v drugih obsoških vaseh južno od Doblarja, dalje po hribovju med gorenjo Idrijco in srednjo Sočo in seveda tudi po zahodnem pobočju Banjške planote. Večje razlike pa so se pojavile onstran Doblarja v smeri na Most na Soči in Tolmin, po Baški grapi, južno od Ročinja in Avč pa v okolici Solkana. V kasnejšem času pa je moralo priti do določene spremembe, ki je na eni strani zrahljala socialno povezanost Avč z ljudmi med Sočo in Idrijco (Judrio), na drugi strani pa usmerila Avčane (in deloma morda tudi Ročinjce!) na Most

na Soči in Tolmin, kamor so odtlej hodili po svojih vsakdanjih trgovskih in uradnih opravkih, tam navezovali nova znanstva in ustvarjali osebne stike ter zato od tam prevzemali tudi nadaljnje elemente svoje govorce, ki so jih sčasoma precej oddaljili od še vedno njihovih sosedov Ročinjcev. Razlog za današnje razlike med avško in ročinjsko govoricco je torej v tem, da se je vsakdanje gibanje Avčanov v nekem času preusmerilo na Tolmin, medtem ko so Ročinjci ostali pri starem, hkrati pa naprej vzdrževali zveze tudi z Avčami. Nisem zgodovinar, da bi z zgodovinskimi dokazi lahko podprl tisto, kar jasno in nedvoumno razbiram iz današnje avške in ročinjske govorce. Kljub temu pa v ta in tak razvoj ne dvomim, kajti jezik je zelo zgovorna zgodovinska priča, ki utegne povedati tudi kaj takega, česar z zgodovinskimi dokazi morda niti izpričati ne moremo.

Današnja avška kot tudi ročinjska govoricca torej jasno in nedvoumno izpričuje, da je bilo prebivalstvo teh dveh krajev v starejši, zgodnji dobi socialno povezano predvsem z ljudmi po vaseh ob srednji Soči južno od Doblarja, na drugi strani pa govori tudi o tem, da so morale biti socialne vezi med tem in tolminskim področjem takrat zelo rahle. Če namreč primerjamo osnovni vokalizem avško-ročinjske govorce n. pr. z govorom v Tolminu ali Mostu na Soči, ugotovimo bistvene razvojne razlike. O današnjih refleksi za *ê*, *ǫ* in *ò* tu ne bom govoril, kajti o teh vemo, da so na vsem slovenskem zahodu skoraj enaki. Povsod slišimo zanje to ali ono tenčino diftonga *ie*, *uo*. Povsem drugačna pa je stvar z današnjimi refleksi za psl. *ē*, *ō*, *ě*, *è*. Za prva dva (*ē*, *ō*) slišimo v Avčah, Ročinju, Kanalu, na Banjšicah in po hribovju med Idrijco in Sočo *ā* (*ē*) in *ô*, torej široka monoftonga, ki imata za seboj še zelo kratko razvojno pot, saj je to v primeru *ô* < *ō* šele prvi razvojni korak od psl. *ō* do n. pr. gor. *ō* ali kraškega *uo*, v primeru *ē* > *ā* pa po prvem začetnem razvojnem gibu (*ē* > *ā*) nadaljnja razširitev vokalne kvalitete *ā* > *ā*, ki je v slovenskih narečjih tudi znak arhaičnega razvojnega stadija: *pāst*, *pāta*, *trāstě*, *γlādam*, *wāžem*, *γrām*; *mōka*, *zōp*, *mōš*, *γōš*, *lōx*, *naγō*, *rakō*, *wōsk*, *ncō* — Avče, Ročinj, Kanal, Banjšice, Lig, Kostanjevica itd. Če pa potujemo iz Avč in Ročinja v smeri proti Mostu na Soči in Tolminu, zaslišimo že onkraj Doblarja bistveno drugačne reflekse, ki imajo za seboj dolgo razvojno pot, namreč to ali ono varianto *ie* oziroma *uo*: *piēt*, *piēta*, *piētk*, *teliēta*, *desiēt*, *kliēt* < *klēti*; *zuōf*, *ruōf*, *puōpk*, *muōka*, *γuōba*, *muōš*, *luōx*, *atkuōt*, *nuōtrē* itd. — Most na Soči, Tolmin itd. Meja med refleksi (*ā*, *ô* : *ie*, *uo*) je na tem področju ostra. Teritorij z refleksi *ā*, *ô* se stika naravnost s teritorijem, kjer govore *ie*, *uo* < *ē*, *ō*. Kakih govorov, kjer bi

se govorili n. pr. vmesni prehodni razvojni glasovi \bar{e} , \bar{o} , med tolminskim in avško-ročinjskim oziroma beneškim dialektičnim področjem ni. To pa ravno dokazuje, da tesnih socialnih vezi med Tolminom na eni strani ter Avčami in Ročinjem na drugi strani v starejšem, za razvoj \bar{e} in \bar{o} odločilnem obdobju ni bilo.

Povsem isto nam izpričujejo današnji dialektični refleksi za nekdanja psl. \bar{e} in \bar{o} , za katera govore v Avčah, Ročinju ter okolici \bar{e} , v Tolminu, Mostu na Soči in okolici pa to ali ono tenčino *ie*: *mét, lét, papéu, večér, ušéla, dnévo, ačéta, kalésa, kərvésa; šést, sédŋ, žéŋŋ, debéla, nésu, péku, mélem* — Avče, Ročinj; *ušéla, čebiéla, miét, liét, šiést, aciésa, periésa; žiéŋŋ, miéžnar, siédam, piéku, riéku, debiéla, bremiéna* — Tolmin, Most na Soči in okolica.

Pa se ozrimo sedaj, kako je po teh krajih z razvojem kratkih vokalov. Tu se slika, ki smo jo ugotovili glede dolgega vokalizma, spremeni. Medtem ko pojavi v dolgem vokalizmu povezujejo Avče s predelom ob srednji Soči južno od Doblarja, pa pojavi v kratkem vokalizmu vežejo Avče (in deloma tudi Ročinj) s tolminskim dialektičnim območjem. O tem govorita v prvi vrsti sekundarno poudarjena *e* in *o* v tipih *ženà* in *nogà*, za katera govore v Avčah *žēna, nāga* podobno kot na Mostu ob Soči in okolici: *žēna, mētla, tēta, čēla, stēyna, lēmeš, nēsla, pēkla, rēkla, klēpam, klēpu, tēsu* — Avče; *čēla, žēna, sēdla, stēyna, tēta, pēln, dēbu* itd. — Most na Soči; *āsa, nāya, na nāyŋ, rāka, na rāke, kāza, kāsa, lānc, kāzu, u kāzŋ, kātu, bāišč, kājŋ, pātak, xādu, kāpu, āriŋ, nāsu* itd. — Avče; *āriŋ, pāpar, kāza, tārŋ, pātak, rāka, na rāk, na rāc, nāya, nāie, na nāj, ākna, kātu, lānc, āŋŋ* itd. — Most na Soči. Refleksa za sekundarno poudarjena *e* in *o* sta v Avčah in Mostu na Soči skoraj identična, v obeh primerih sta to kračini, v primeru *nogà* imamo *tu* in *tam* tudi prehod *o* > *ā*. Če pa pogledamo ročinjsko govornico, vidimo, da so razlike že večje: *žàna, tàta, sàstra, tàlo < teleŋ, uràme, zàmla, sàstra, čèlo, pàkla, nèsla, tàya, tèmŋ, nèssem, nèsla; nòya, ókno, lónc, kòna, kòsa, ósla, kòza, kòpu, nòsu < nosil* itd. Tu predvsem zaman iščemo pojav *o* > *ā*, temveč je kvaliteta *o*-ja ohranjena, podobno kot tudi po vaseh južno od Ročinja (Kanal: *cəlo, čēlo, stēyno, stəyno, pēln, tēsu, tēta, žēna; ókno, kòtu, kòza, kòsa, kòna, ŋsa, ŋrex, kòpu* itd.). Pojava *ženà* > *žēna* in *nogà* > *nāya* zgovorno povezujeta Avče s tolminskim dialektičnim žariščem, hkrati pa jih ločita od predela južno in zahodno od Doblarja, kajti tod je bodisi oksitoneza v tipih *ženà, nogà* še ohranjena, če pa se je in kjer se je akcentski premik že izvršil, pojav *o* > *ā* ni znan. Pojav *nogà* > *nāga* je očitna tolminska razvojna posebnost, ki se je razširila

tudi na jug preko Doblarja v Avče in še nekatere okolne vasi v hribih nad Avčami (Levpa, Kal), katere sicer v dolgem vokalizmu ne govore za tolminsko, temveč beneško razvojno usmerjenost. Še mnogo bolj zgovoren dokaz za razvojno preusmeritev avške govornice v smislu tolminščine je akanje v posttoničnih zlogih, ki je značilno prav za Tolmin, Baško grapo in Cerkljansko ter se je v teh krajih tudi porodilo. V govoru južno od Doblarja in po hribih med Idrijco (Judrio) in Sočo je ta pojav popolnoma neznan, ne pozna pa ga tudi ne Ročinj, ki ima sicer z Avčami mnogo starih in tudi nekaj mladih razvojnih skupnosti: *kaliéna, želiéza, γniéžda, liéta, čęla, stęyna, paliéna* — Most na Soči; *lieta, diela, γniezda, mliéka, kaliéna, želiéza, želiézda, paliéna, čęla, stęyna, sędla* itd. — Avče; *koliéno, liéto, γniéždo, mliéko, želiézo, ókno, čęlo, sędlo* itd. — Ročinj. Do enakega rezultata pridemo, če si ogledamo kratko poudarjeni *o* v zaprtih zlogih. Tudi tu imajo Avče in tolminski predel *a*, obsoški predel južno od Doblarja razen Avč pa je *o* ohranil: *kāš, škāf, γrāb, bāšk, atrāk, γār, dāl, prāč, usāk* — Most na Soči; *γrāp, pāt, čak, pāst, škāf, kāš, atrāk, sγāt, γlabāk* — Avče; *γrōp, sγōt, škōf, kōš* — Ročinj; *nōxt, otrōk, kōn, mōšt, vesōk, γrōp* — Kanal.

Popolnoma enaka slika in isto razmerje se nam pokaže tudi v primeru predtoničnega *o*, ki tu prehaja v *a*, tam pa je *o* večinoma ostal: *stopālo, otāva, nosnīca* — Ročinj, Kanal; *nasnīca, aγrāie, kamār* — Most na Soči, Tolmin, Avče.

Lahko bi naštel še nekatere druge take pojave, n. pr. *ń > in, ia > ie, ná > ine*, ki družijo avško govornico s tolminskimi govori, vendar so že ti dovolj zgovoren dokaz za mojo trditev, da je v avški govornici v mlajšem času nastal razvojni prelom, razvojna preusmeritev, ki je dala današnji avščini tolminski glasovni, akcentski in melodični prizvok in jo tako oddaljila od govornice ostalih vasi ob Soči južno od Doblarja, katere imajo večinoma še danes značaj beneško-slovenskih govorov z glasovnimi, akcentskimi in oblikovnimi arhaizmi, ki so za te slovenske govore tako značilni. Ta preusmeritev pa je po mojem mnenju izraz nekih teritorialno-upravnih ali politično-upravnih sprememb, ki so v mlajšem času zajele prav ozemlje današnjih Avč in bližnje okolice (Levpa, Kal) ter s tem preusmerile vsakdanje gibanje prebivalstva na sever, medtem ko Ročinj take izpremembe verjetno ni doživel, temveč je sprejel tistih nekaj tolminskih potez najbrž po posredovanju Avč in ne direktno iz Tolmina. Tako si vsaj jaz razlagam današnje skupnosti in različnosti med Avčami in Ročinjem na eni ter tolminskimi in beneškimi govori

na drugi strani. Avška govorica je drevo z beneško-slovenskim dialektičnim deblom, na katerem so pognale bujne mladike tolminščine.

Ko že govorim o avški in ročinjski govorici, moram vsekakor omeniti še en pojav, ki je za ta obsoški predel nenavadno značilen, pa v slovenski dialektologiji doslej še ni bil omenjen. Tu imam v mislih današnje oblike nom. ak. pl. samostalnikov vseh spolov, ki se v Avčah, Ročinju, Kanalu in Morskem končuje na *-o*. V Avčah je ta končnica splošna pri *a*-jevskih in srednjih samostalnikih, pri moških pa se govori poleg stare končnice *-e* < *-i*. Ženska oksitonirana *a*-debla imajo navadno staro končnico *-â* < *-e*, vendar tudi končnica *-o* ni nenavadna. V Ročinju je *-o* v pl. še splošnejši, kajti moških samostalnikov s staro končnico *-i* > *e* tu skoraj nisem slišal, pač pa se oksitonirana ženska *a*-debla tudi v Ročinju navadno končujejo na *-â*. Podobno, samo da v mlajšem času pod vplivom knjižne slovenščine malo spremenjeno, je stanje plurala v Kanalu in Morskem: pl. *striexo*, *zvezdo*, *stieno*, *plieno*, *tęto*, *ręžo*, *žlico*, *ušęlo*, *račico*, *lâto*, *jâyado*, *mâlęco*, *marûsko*, *šlito*, *brâdo*, *ústęco*, *wâxto*, *žilo*, *baręęšo*, *kalcęto*, *abrâmęco*, *ęûzno*, *štęęęo*, *žâbo*, *ęišo*; *leęâ*, *kasâ*, *sazâ*, *štęęâ*; *nâxto*, *dnęwo*, *dnęvę*, *pârsto*, *ęrâbę*, *lâncę*, *lâncęo*, *kâjno*, *pâseę*, *arięęę*, *atrâcę*; *mięsto*, *lieto*, *ęnierzdo*, *ústę*, *kalięno*, *rębro*, *jâtro*, *urâto*, *plûko*, *âkno*, *dęrwo*, *palięno* itd. — Avče; *ęćinco*, *pâso*, *piščâncęo*, *ęúdo*, *kõno*, *prâsco*, *pârsto*, *kačõno*, *dnęwo*, *strićo*; *ęlâćo*, *kalcęto*, *riúęo*, *ęišo*, *šipo*, *múlco*, *ęõbo*, *uęęâncęo*, *roćico*, *plięwo*, *luõncęo*, *krâwo*, *sviño*, *ęârijo*, *ęiândolo*; *sozâ*, *leęâ*, *ženâ*; *pârso*, *kolięno*, *jâtro*, *plûko*, *lięto*, *urâto*, *õkno*, *korító*, *sito*, *iâjico*, *dęrwo* — Ročinj; *ęęensko*, *baręõto*, *úęo*, *ústę*, *šõbo*, *lićo*, *kuõlo*, *ulâko*, *plięwo*, *lâto*, *ęnierzdo*, *plûćo* — Kanal, Morsko. V Ročinju je *-o* iz nom. pl. analogično prešel celo v lok. pl., ki se sedaj končuje na *-oę*, medtem ko v Avčah, Kanalu in Morskem te končnice nisem slišal, ampak je ohranjena stara oblika na *-ię*: *na pároę*, *na riúęoę*, *u ęišoę*, *na šipoę*, *na pârsoę*, *po rębroę*, *u jâtroę*, *u plûkoę*, *na urâtoę*, *na õknoę* — Ročinj; *na grâbię*, *pâr kâjinię*, *pâsię*, *na zvezdaę*, *tętaęę*, *kalięnię*, *rębrię*, *âknię*, *ústię*, *úęię*, *u ęnierzdię* itd. — Avče.

Toda pluralna končnica *-o* ni ostala omejena samo na substantiva, temveč se je razširila celo na adjektiva, pronomina in glagolske participe, najsi so prilastki ali povedkova določila: *nâšo sviño so že veliko*; *múęo so sítno*; *usõ strięęo so pokrító*; *žâno (ženâ) so priredílo*; *nâšo jâpko so že zrięlo*, *dõbro*, *slâtko*, *debęlo*; *nâšo dęrwo so súęo*; *uso umâzâno kolięno*; *nâšo piščâncęo so veliko*; *liępo dnęwo* — Ročinj; *žâbo so apćudûwalo*; *ženâ so zastopílo*; *strięęo so raskrító*; *ęnierzdo so vesâko*; *usõ mięsto nîs lępo* — Avče.

Kako je do teh čudnih pluralnih, nikjer drugod po slovenskem jezikovnem ozemlju znanih oblik prišlo, kljub mnogemu razmišljanju, kombinacijam in iskanju vmesnih razvojnih stopenj na terenu ne morem zanesljivo reči. Če se je pojav porodil v Avčah in ne v Ročinju in se od tod razširil še na bližnje vasi, je morda geneza te končnice naslednja: Proces nastajanja pluralov na *-o* se je morda sprožil v *a*-fleksiji, se nato razširil na srednja *o*-debla in končno prešel še k moškimi *o*-deblom. Prvi povod za nastanek te pluralne končnice je utegnil biti sovpad nom. gen. sg. in nom. ak. pl. *a*-debel, kajti končnica *-ę* je na tem teritoriju prešla v *-a/-g*. Tako smo dobili nom. sg. *žęna* = gen. sg. *žęna* = nom. pl. *žęna* = ak. pl. *žęna*. Ker pa je pri moških *o*-deblih gen. sg. enak akuz. sg. (*brata* = *brata*), se je to razmerje prevzelo še v ženska *a*-debla in tako je jezik ločil nom. sg. od gen. sg. Namesto *žęna* : *žęna* smo v nom. oziroma gen. sg. dobili *žęna* : *žęno*. Obliki *žęna/žęno* sta nekaj časa živele druga poleg druge, dokler ni prevladala zadnja. Ker pa se je nom. ak. pl. prav tako glasil *žęna* in se torej ni razlikoval od nom. sg., je jezik zaradi potrebe in po vzoru gen. sg. *žęna/žęno* tudi k pluralni obliki *žęna* ustvaril še obliko *žęno*. Ko je nova analogična oblika gen. sg. *žęno* dokončno izpodrinila staro fonetično nastalo obliko *žęna*, se je isto zgodilo tudi v nom. ak. pl. Tako je v Avčah prišlo do razmerja: *žęna* (nom. sg.) : *žęno* (nom. ak. pl.). V procesu nastajanja nove pluralne oblike na *-o* je utegnil do neke mere vplivati tudi vzorec *imam žęno* : *nĕmam žęno* (ak. sg.), ki ni le avška, temveč širša primorska dialektična posebnost. Ko so fem. *a*-debla dobila za nom. ak. pl. končnico *-o*, je bila njena razširitev na ostala substantiva lažja in preprostejša. Avščina pozna, kot smo videli, popolno akanje, hkrati pa je kot mnoga druga primorska narečja v nom. ak. pl. nevtralnih *o*-jevskih debel prevzela končnico fem. *a*-debel, namreč *-ę*. Ker je na eni strani *-o* > *-a*, na drugi strani pa je tudi *-ę* > *-a/-g*, sta nom. sg. in nom. ak. pl. nevtralnih *o*-debel fonetično sovpadla (*mĕsta* < *mĕsto* : *mĕsta* < *mĕstę*). Razlika med sg. in pl. se je tako izgubila. Da bi se obnovilo za razumljivost izražanja potrebno razmerje med sg. in pl., je jezik preprosto prevzel žensko množinsko končnico, kakor je že nekoč prej storil isto (*mĕsta* → *mĕstę*), in tako smo dobili k sg. *mĕsta* pl. *mĕstę*, torej ravno nasprotno razmerje, kot je bilo v praslovanščini in tudi v zgodnji dobi slovenščine (*mĕsto* : *mĕsta*). Ko pa so že feminina in nevtra razvila oziroma prevzela množinsko končnico *-o*, je ta postala pluralna značilnost večjega dela substantivov in se je sčasoma upravičeno občutila kot karakteristikon plurala sploh. Zato so jo začela prevzemati še moška *o*-debla, čeprav tam notranje

jezikovne nuje za to ni bilo. Značilno je, da se v Avčah še bîje boj med prvotno moško pluralno končnico $-e < -i$ in analogično končnico $-o$, kajti obe sta še v rabi, medtem ko je po mojih vtisih v Ročinju končnica $-o$ že zmagala in skoraj povsem izrinila nekdanji $-e < -i$. Če avškega $-e < -i$ ne bo podprla šola in vpliv knjižne slovenščine, je tudi ta zapisan smrti.

Taka je po mojem mnenju ena izmed mogočih razlag nenavadno zanimive pluralne končnice $-o$, razlaga, ki je verjetna, zato ker je utemeljena na eni strani v fonetičnem razvoju avške govorice, na drugi strani pa v povsem navadnih in v slovenskih narečjih pogostnih medsklonskih analogijah in posploševanju.

V Avčah in Ročinju sem končno našel tudi prve sledi in znanilce nekega pojava, ki v slovenski dialektologiji doslej tudi še ni bil znan in obravnavan, namreč izgubo končnic v sg. in nom. ak. pl. *a*-debel ter v nom. ak. pl. srednjih *o*-debel (*brez no rōk, s χiš; maš ki mōk; tã s mǎi tētō; drūy žābo* itd.). Ta pojav je teritorialni sosed prej obravnavanega pojava in je razširjen na širokem obsoškem ozemlju od Levpe, Banjšic in Liga ter Kostanjevice pa do Solkana in Kojškega v Brdih. Ker mu nameravam posvetiti posebno študijo, ga tu samo omenjam.

Za zaključek objavljam dva primera avške govorice, kakor sem jih zapisal iz ust domačinke učiteljice Mugerli Julije.

1. Tǎm na nemo trāuniko so blo ēnkōrt žābo m̄ pa s so pāsē wǎlē. Žābo so apčudūwalo wǎlē. Ādna be bla rāda rātala tkuō velika ki wǎū. Zatuō se je začāla napiχūūate. Za_n cēit je ūprāšala drūy žābo, če j že tkūo velika, ki wǎū. Adyāuarilo so jē, da še nē. Pai si jē šē naprēi napiχūwala. Tǎrkāi cēita se jē napiχūwala, dōkār ni pōkpla. Tkūo j bla kaznūwana za niā ašābnast. Žāba ja na mūore rātate tkūo velika ki wǎū.

2. Rānca Čeyinka je miela prōu šwōχ sīna. Āna b bla rāda, da bi šū χ wuiākam, zatūo k niso nēč štiele fānta k ni biu wuiāk. Že dvākōrt jē šū na štīlino, pa abākōrt (abadwākōrt) je pōršu dāmu ūōs papārien. Kōdār jē šu u trēiče, je mātē viedla, da jē zdēj za zādne. Zatūo ya je prou tǎškūo čakala, da se ūōrne dāmu. Ta stār Krāmar, k je biu namīesta spāko, jo jē pa tēu miet za nārca. Viedu je, da pūop prōu yatāwa nē bo patōrien. Prēi kōkār s so ūōrnile pūobie s Kanāla, je šū χ nēj. Začāu j jē prāvte, da je biu u Kanālo an da jē zviedu, da bo tud niā pūop šū χ wuiākam. Strāšna je bla vesēla nu sa sābo. Pazvedūwala je naprēi, kam pūoide niā Pēpč. Zdēj jē bla že žalastna, da bo Pēpč māyu zdūoma. Krāmar j jē rēku, da j slišu niēki, da bo māyu jēt nōtōr dwāntrīdesetya trināistya al χ marine na Krās al pa χ kūonkariem na mūorie. Sevīeda jē žēna ūsa panōsna χitra letiela s χiš(o) χ zasiedam pravt, kar

j jě Krâmar poviedu. Ženâ so žîtra zastopilo, da je meŭ prôu yatôwa Krâmar pěrsto umies ŋ si je kûmi dapaviedalo, da 32. XIII. ni ŋ tud drûzŷa ne.

VII

PRIPOMBE K OBSEGU IN KARAKTERISTIKI KRAŠČINE
IN NOTRANJSČINE V RAMOVSEVIH DIALEKTIH

Kraško in notranjsko narečje je Ramovš opisal v *Hist. gramatiki* VII, str. 61—75. Njegov prikaz je seveda v glavnem pravilen, vendar pa sem na podlagi dosedanjega dialektološkega raziskovanja po Notranjskem in Krasu prišel glede teh dveh narečij do nekaterih zaključkov, ki se ne ujemajo s podatki in trditvami v Ramovševih Dialektih. Od kod vse je črpal gradivo, ne vem, mislim pa, da so bili njegovi dialektični zapisi preskopi, zlasti pa v geografskem pogledu preredko zajeti, da bi mogel podati povsem realno dialektično podobo tega obsežnega ozemlja.

Prva korektura Ramovševega opisa mora veljati geografski razširjenosti notranjščine na eni in kraščine na drugi strani. Ramovš pravi, da se kraško narečje širi na vzhod od briškega narečja do bivše kranjsko-goriške deželne meje, ki je na tem področju potekala od Hublja pri Ajdovščini vijugasto v južnovzhodni smeri po hribih med Vipavsko dolino in Krasom na Branico, od tod pa med Senožečami in Divačo po Gaberku v Vremsko dolino, kjer se je pri Suhorju obrnila na zahod mimo Artviž in Rodika na Kozino. Tu je meja krenila v severozahodno smer in nad Bazovico doségla tržaško-goriško deželno mejo. Po Ramovšu se vzhodno od kranjsko-goriške deželne meje govori notranjščina, zahodno od nje pa tako po Vipavski dolini kot po Krasu kraško narečje. Dialektično raziskovanje na terenu pa je pokazalo, da ta razmejitev ni povsem pravilna in da ta upravopolitična razdelitev na današnjo dialektično podobo Krasa in Vipavske doline ni prav nič vplivala. Notranjščina sega namreč mnogo bolj proti zahodu, v Vipavski dolini do Vrtovina, na Krasu pa nekako do Krajne vasi pri Dutovljah. Nekako do tod se še govore notranjsko-dolenjski refleksi za *ê*, namreč *ēi/ē/ē/ē*, od katerih so slednji in podobne bolj ali manj široke vokalne tenčine, kjer koli po teh krajih se govore, nedvomno nastali po asimilaciji oziroma monoftongizaciji iz nekdanjega dolenjsko-notranjskega *ēi*. Refleks *ū < ð* pa sega vsaj na Krasu celo še bolj na zahod, namreč vse do Komna, medtem ko se v Vipavski dolini izoglosi *ēi < ê* in *ū < ð* vsaj v glavnem